

ВІЗУАЛЬНІ МИСТЕЦТВА

УДК 7.071.1 (=13) : (477.85)

I. В. СТРЕБКОВА

ТЕМИСТОКЛЬ ВІРСТА: ФРАНЦУЗЬКИЙ ХУДОЖНИК З БУКОВИНОЮ В СЕРЦІ

Стаття присвячена творчості художника Темістокля Вірсти із с. Іспас, що на Вижниччині. Розкрито особливості творчої, самобутньої манери митця, його громадянське кредо, визначено сферу творчих зацікавлень.

Ключові слова: живопис, стилістика, форма, умовність.

I. В. СТРЕБКОВА

ТЕМИСТОКЛЬ ВИРСТА: ФРАНЦУЗСКИЙ ХУДОЖНИК ИЗ БУКОВИНОЙ В СЕРДЦЕ

Статья посвящена творчеству художника Темистокля Вирсты из села Испас, что на Выжниччине. Раскрыты особенности творческой, самобытной манеры художника, его гражданское кредо, определена сфера творческих интересов.

Ключевые слова: живопись, стилистика, форма, условность.

I. V. STREBKOVA

TEMISTOCLE VIRSTA: FRENCH ARTIST WITH BUKOVYNA IN THE HEART

The article is devoted to Temistocle Virsta's creative work from the village Ispas, Vyzhnytsa district. The uniqueness of the author's style of craftsman, his civil credo was revealed, and the scope of his creative interests was defined.

Key words: painting, stylistic, shape, conventionality

Творчість художника формує час, і неможливо вгадати період найбільш яскравого розквіту, бо це нескінченний шлях пошуків малярської виразності й образної семантики картин. За їхньою розмаїтістю стоїть постійне вдосконалення, здатність переходити від одного жанру до іншого, не втрачаючи цілісності, емоційності та переконливості. Живописець Темістокль Вірста успішно вирішує ці образно-пластичні й технічні завдання. І в цьому має можливість переконатися не тільки Франція, Італія та інші країни, але й Україна, що подарувала світові митця, творчість якого відома далеко за її межами, який живе під небом Парижа.

Персональні виставки митця отримували позитивні відгуки в газетних та журнальних публікаціях [3; 6; 10; 12]; у багатьох представницьких каталогах. Найбільше статей про художника опубліковано на різноманітних веб-сайтах [1; 4; 5; 7; 8; 9; 11; 13]. Однак, живописний доробок художника досі не був повною мірою фахово оцінений, не бралася до уваги вся різноманітність творчих амплуа, в яких виявив себе цей обдарований митець.

Метою статті є всебічне висвітлення мистецької діяльності Темістокля Вірсти, розкриття художньо-стильових особливостей його творів, аналіз авторської манери та визначення мотивацій творчості.

Темістокль Вірста народився в селі Іспас на Вишниччині, про що свідчить відповідний запис у книзі реєстрації актів про народження громадян села за 1922–1929 роки, яка знаходиться в Державному архіві Чернівецької області. Священик М. Арійчук (за Румунії *paroh* *Mardarie Areicine*) записав, що у Йосифа (Josif) Івановича (Ioan) Вірсти (Virsta) з дружиною, яку назвали Вікторія (Victoria) Панкратівна (Pancratie) з роду Мірош (Miros) народився 2 жовтня (October) 1923 року хлопець, якому дали ім'я Темістокль (Temistocles) [2, арк. 51–52].

На той час записи в церковній книзі велися за юліанським календарем (старий стиль), а не григоріанським, тобто новим стилем. Різниця між юліанським і григоріанським календарем становила у ХХ столітті 13 діб. Отже, дата народження Темістокля відповідає 15 жовтня 1923 року за новим стилем [13].

Батьки майбутнього художника Йосиф Іванович (вчитель грецької та латинської мови) та Вікторія Панкратівна (вчителька молодших класів) були відомими тоді громадськими активістами, що сприяло вихованню їхніх дітей. Малий Темістокль разом зі старшим братом Аристидом (у подальшому успішним скрипалем) ще змалечку виявляли схильність до творчості. Навчання здобував в Іспаській середній школі, а тоді у Вишницькій гімназії.

На Буковині Темістокль Вірста прожив перші 17 років, аж поки його родина не була змушена покинути Батьківщину. В 1940-х, коли на Буковину мала прийти радянська влада, родина переїжджає в Бухарест, де Темістокль починає вивчати малярство. Прагнучи продовжити навчання в Італії, він їде туди через Югославію, де його арештовують як шпигуна і засуджують до довічного ув'язнення. Працює в каменоломнях. Але йому вдається втекти до Італії, а 1950-го року потрапити до Парижа [7].

Отже, художню освіту здобував у академіях мистецтв спочатку в Бухаресті (1940 р.), тоді в Парижі (1949 р.). Працював архітектором, паралельно вивчав скульптуру під керівництвом К. де Ляпер'єр (в Академії Левів).

Вірста пройшов академічну школу de Beaux-Arts і не менший вишкіл отримав у галузі архітектури. Тепер він мусить вижити, тому малює краєвиди в імпресіоністичній манері, з наближенням до модного паризького колоризму; грошей, однак, не вистачає. І він пропонує свій талант власникам архітектурного бюро. Робота в архітектурі – для нього сталий підробіток. Але цього мало – і Вірста виконує декорації для кінотеатрів. Він, окрім цього, працює у Вищій школі мистецтва і техніки [10, с. 8].

Починаючи з 1950-х років, Т. Вірста створює пластичну культуру нефігуративізму. Малярство Вірсти демонструє високі технічні можливості, багату мистецьку палітру, метафоризм мислення і постійні пошуки в галузі форми.

У митцеві поєдналися живописець і скульптор. Він захоплювався модерною пластикою і пам'ятною ще з дитинства буковинською різьбою. Можна сказати, він був успішний у скульптурі малих форм із каменю, гіпсу, металу. Його скульптури виставляли, вони осідали в приватних колекціях парижан. Майже всі вони, врівноважені легкою формою з потягом до видовженої вертикалі, передбачали інтеграцію з простором, були радикальні у висвітленні загальної теми «Валуни» (прообрази валунів, які з дитинства оглядав на березі Черемошу). Доводилося творити в стилістиці колоризму, ще близькі йому були експресіоністичні уподобання в портреті, він був споріднений із минулою епохою, можливо, найблище з 1930-ми роками. Однак Париж, сучасний Монпарнас належали йому («Його смак, звички, його зацікавлення ведуть у серце мистецького Парижу – до Монпарнасу, де він облаштовує свою робітню», – зі слів критика Е. Кігля до швейцарського каталогу художника) [10, с. 8].

Схвальні відгуки в закордонній пресі окрилюють молодого художника на подальшу самовіддану працю, на пошук творчих шляхів найефективнішого вираження своїх задумів, світовідчуття, художнього кредо.

Те, що створено паном Темістоклем у творчому пориві, стало окрасою не однієї виставки, і молодий художник дуже швидко завоював авторитет у середовищі закордонних митців. Працював з такими класиками, як Бранкузі, Мат'їо, членами знаменитої групи «Кобра».

Уже 1950-го відбулася персональна виставка Вірсти в паризькій галереї «Арт віван», через рік у поважній галереї М. Бернхейма, далі – дві виставки за рік в «Арт віван» і «Вентадур» [10, с. 8].

Працелюбності художника можна тільки позаздрити, щодня, беручи до рук пензля, Темістокль живе мистецтвом та любов'ю до України. Живучи в Парижі, художник спілкується з українською мистецькою спільнотою, проводячи в себе вдома українсько-французькі творчі вечори, на яких свої вірші читав Жан Кокто, а брат Темістокля – Аристид – грав на скрипці. В близькому оточенні художника були М. Андрієнко, В. Хмелюк, О. Грищенко, С. Зарицька, П. Омельченко, М. Кричевський, А. Старицька, І. Нижник-Винників, Ю. Кульчицький та багато інших. Такі зустрічі надихнули пана Вірсту на організацію та проведення в штаб-квартирі ЮНЕСКО виставку української Паризької школи та на створення міжнародної асоціації «Фенікс», яка організовує українсько-французькі виставки в паризькому Монсорі.

В Україну Т. Вірста зміг приїхати тільки тоді, коли вона стала незалежною. В 1997 році на запрошення голови Чернівецького відділення Фонду культури Валентини Діаковської та за підтримки народного депутата України, віце-президента групи народної партії та християнських демократів Парламентської Асамблеї Ради Європи Василя Костицького приїздить з дружиною на Україну, організовує та проводить чимало виставок у містах України, даруючи безліч своїх картин музеям. З того часу Темістокль не раз бував на Батьківщині, проводячи свої виставки у Львові, Чернігові, Ужгороді, Одесі, тим самим підтримуючи та розвиваючи українсько-французькі відносини.

«Я є француз, але я ніколи не припиняв бути українцем, чим дуже пишаюсь», – говорить Вірста і доводить свої слова на ділі. Митець активно допомагає молодим українським художникам, запрошуючи їх до Франції. Там юні таланти живуть і пишуть картини, а після – виставляють їх у рідному місті [7].

Маєток маєстро в Сан-Тропе три роки поспіль літньої пори перетворюється на творчі студії для українських художників. Власне, як у минулому столітті, це містечко на Лазуровому березі було справжньою Меккою для імпресіоністів і постімпресіоністів. Прикметно і те, що буковинець Темістокль Вірста вчився у знаменитого француза Матісса. «Я все собі заробив мистецтвом – ім'я, славу, гроші», – любить повторювати маєстро [11].

Незважаючи на світове визнання, на роки й досвід, пан Темістокль з великою увагою, на правду батьківською ніжністю спостерігав за роботою молодих людей. Толерантно, без будь-якого менторства робив зауваження, давав професійні поради. Людина, яка все життя самовіддано служила мистецтву, він трепетно ставиться до нової генерації художників, особливо українських. Все життя шукав найбільш точні засоби передачі душі людської, вражень, світосприйняття за допомоги образотворчого мистецтва. Вже будучи відомим маляром, картини якого досить швидко розходилися, маючи поважних, впливових замовників, Вірста раптом докорінно змінює манеру письма. Знову роки наполегливої праці. Майже без замовлень. Він вдосконалює майстерність нового амплуа і досягає успіху. Тому з повагою ставиться до тих, хто також шукає свій малярський шлях. Хто хоче сказати своє слово у мистецтві [6, с. 18].

Сьогодні Темістокль Вірста визнаний у світі художник, скульптор, архітектор, що отримав чимало нагород, серед яких: золота медаль Леонардо да Вінчі (Італія, 1967); срібна медаль Товариства «Мистецтво, наука й література» (Париж, 1968), орден «За заслуги» 3-го ступеня (2001); «Людина року – 2003»; володар премії «Прометей-Престиж» (у номінації «Митець року», Київ, 2004); У 2005-у його визнали Людиною року в Україні, нагородили орденом Святого Володимира III ступеня; нагороджений медаллю міста Парижа.

Автор численних абстрактних композицій, що відзначаються яскравим колоритом. Персональні художні виставки в Парижі, Каннах, Копенгагені, Брюсселі, Гарварді, Детройті, Ед-

монтоні, Монреалі, Мілані, Осаці, Стокгольмі, Нью-Йорку, Філадельфії, Чикаго. Сьогодні ж про Вірсту знають хіба що мистецтвознавці, художники та мешканці тих місць, де юний Темістокль мешкав і вчився. На будинку, де народився майбутній митець, висить меморіальна дошка та погруддя на Вижницькій дитячій художній школі. А нещодавно було прийняте рішення – головну площу у місті Вижниця назвати іменем Темістокля Вірсти [7].

Згадуючи Вижницьку дитячу художню школу, варто зазначити, що директор школи – Володимир Іванович Ворончак – власними зусиллями заснував в школі клас-музей, присвячений життю та творчості Темістокля Вірсти, та саме завдяки Володимирі Івановичу дитячу школу було названо на честь пана Темістокля, а скульптором і вчителем Володимиром Дмитровичем Римаром було зроблене погруддя, яке прикрашає вхід у художню школу.

Нещодавно в Україні на студії «ВІАТЕЛ» розпочато роботу над документальним фільмом про відомого французького художника родом з Буковини, талановитого українця, який не втратив своєї ідентичності, проживаючи все життя поза Україною, і який визнаний за її межами. «Ми хочемо створити фільм про видатного митця ще тоді, коли він живий. Це буде спроба показати не тільки видатного митця, але й людину, сильну духом – історію його просування на мистецький Олімп, історію, пов'язану з подоланням життєвих перешкод», – підкреслив В. Костицький. Режисером стрічки буде В. Вітер, за словами якого це буде напружений детектив, який можна перекласти на ігрове кіно, в той же час – це має бути певним дослідженням, що йде достовірним шляхом, тому що фільм спирається на живі реалії. [5]

Ідея зняти документальне кіно виникла саме з розповідей і спогадів Темістокля Вірсти не лише про власне життя, а й про мистецьку «кухню» повоєнного Парижа й українську діаспору в середовищі митців. Робоча назва стрічки – «Буковинець з Монпарнасу». Над сценарієм працює головний редактор журналу «Образотворче Мистецтво», академік Академії мистецтв України Олександр Федорук [7].

Зараз Темістокль Вірста – справжній метр, знаний, успішний маляр, скульптор, гордість Франції й України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Видатні особистості – Темістокль Вірста [Електронний ресурс] // Історико-краєзнавчий портрет Чернівецької області – Режим доступу: <http://bukportret.info/index.php/vizhnitskij-rajon/ispas/vidatni-osobistosti?showall=&start=3> 15.03.2013 р.
2. Державний Архів Чернівецької області. – Ф. 1245. – Оп. 4. – Спр. 85. – 205 арк.
3. Криворучко О. Темістокль Вірста і його Париж – у Чернівцях / О. Криворучко // Молодий Буковинець – 1998. – № 13. – С. 2.
4. Міжнародні премії 2003 року. [Електронний ресурс] // Людина року – Режим доступу: <http://ludinaroku.com.ua/archive/mpremii/2003> 26.03.2013 р.
5. Пашенко В. В Україні знімуть документальне кіно про художника Темістокля Вірсту [Електронний ресурс] / В. Пашенко // Ukrinform. – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/v_ukran_znmut_dokumentalne_kno_pro_hudognika_temstoklya_vrstu_1027207 27.03.2013 р.
6. Росинська О. Пленер на лазуровому узбережжі [Текст] / О. Росинська // Мистецтво. – 2009. – № 39. – С. 18.
7. Семенченко М. Буковинець з Монпарнасу. В Україні знімуть документальний фільм про відомого художника Темістокля Вірсту, який народився на Буковині, а прославився у Франції [Електронний ресурс] / М. Семенченко // Главред. – Режим доступу: <http://glavred.info/archive/2011/07/09/183726-2.html> 27.03.2013 р.
8. Темістокль Вірста [Електронний ресурс] // Академія Мистецтв України. – Режим доступу: <http://academia.gov.ua/sites/Virsta/Virsta.htm> 24. 03.2013 р.
9. У райцентрі на Буковині площу назвали іменем земляка – художника з Франції Темістокля Вірсти [Електронний ресурс] // Bukinform. – Режим доступу: <http://bukinfo.com.ua/show/news?lid=17930> 27.03.2013 р.

10. Федорук О. Українець з Монпарнасу [Текст] / О. Федорук // День – 2011. – № 158. – С. 8.
11. Чайка О. Пленери у буковинця Темістокля Вірсти [Електронний ресурс] / О. Чайка // BukNews. – Режим доступу: <http://buknews.cv.ua/2011/03/07/31048/> 26.03.2013 р.
12. Чорней В. На французькому узбережжі – виставка наших художників [Текст] / В. Чорней // Молодий Буковинець. – 2008. – № 100. – С. 4.
13. Штефюк Т. Temistokles from village Ispas [Електронний ресурс] / Т. Штефюк // Українські науковці в світі. – Режим доступу: <http://www.usw.com.ua/profiles/blogs/temistokles-from-village-ispas> 26.03.2013 р.

УДК 7.012.23

Н. В. БОРОДЧЕНКО

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ ДИЗАЙНА СРЕДЫ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННЫХ НАУЧНЫХ НАПРАВЛЕНИЙ

В статье рассматриваются наиболее распространенные подходы, которые используют дизайнеры в создании современного интерьера в рамках исследования формирования внутренней среды зрелищных сооружений XXI века. Проанализированы концептуальные подходы и методы формообразования в контексте развития новейших технологий.

Ключевые слова: концептуальные подходы, дизайн среды, формообразование.

Н. В. БОРОДЧЕНКО

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ ДИЗАЙНУ СЕРЕДОВИЩА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ НАПРЯМІВ

У статті розглядаються найпоширеніші підходи, які використовують дизайнери в створенні сучасного інтер'єру в рамках вивчення формування внутрішнього середовища видовищних споруд XXI ст. Проаналізовано концептуальні підходи та методи формоутворення в контексті розвитку новітніх технологій.

Ключові слова: концептуальні підходи, дизайн середовища, формоутворення.

N. V. BORODCHENKO

THE FORMATION OF DESIGN ENVIRONMENT' CONCEPTUAL APPROACHES IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY RESEARCH DIRECTIONS

The most common designer's approaches of modern interior creation in the context of entertainment facilities' environment formation of XXI century research are discussed in the article. The conceptual approaches and methods of formation in the context of new technologies were analyzed.

Key words: conceptual approaches, environmental design, shape formation.

Начало XXI века характеризуется новым всплеском заинтересованности в развитии культурного и духовного аспектов жизни современного общества. На фоне массовой глобализации, что наметилась уже в конце XX в., наблюдаются тенденции коммерциализации культуры в различных ее сферах. Исследователи констатируют те же культурные явления: «Современные тенденции имеют кумулятивный характер и уже привели к созданию критической мас-